

**Биба Юрій Володимирович,**

аспірант кафедри теорії, історії права і держави та конституційного права Університету державної фіскальної служби України

*Науковий керівник:* завідувач кафедри теорії, історії права і держави та конституційного права Університету державної фіскальної служби України, доктор юридичних наук, професор **Шевченко А. Є.**

## **ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ**

Дослідження покарання у виді позбавлення волі через призму історичних передумов та соціально-правових засад завжди представляли науковий інтерес не лише для вчених пенітенціарного спрямування, а і для вчених інших галузей науки. Це пов'язано з тим, що звертання до історичних фактів дає можливість глибше і виразніше з'ясувати становлення та розвиток даного виду покарання в контексті доктрини пенітенціарного права та наявних проблем функціонування пенітенціарної системи України.

Варто наголосити, що в останні роки в правовій літературі, все частіше з'являються статті, які присвячені вивченню історичних передумов становлення і розвитку такого виду покарання як позбавлення волі. І хоча головна увага дослідників зосереджена на вивченні більш ранніх періодів становлення та розвитку даного виду покарань ми вважаємо, що сучасний стан покарання у виді позбавлення волі в період його реформаторського процесу набуває нового змісту.

Загалом слід підтримати Д. Ю. Гудиму про те що аналіз нормативно-правового забезпечення регулювання процесу виконання покарань у період другої кодифікації виправно-трудового законодавства носить заполітизований характер, адже ті історичні умови не сприяли ствердженню загальнолюдських цінностей, формуванню поваги до дотримання прав людини й головне – здатності вдосконалювати такі норми [1, с. 22].

Проведений нами аналіз зазначених праць свідчить, що питання пов'язані з історичними передумовами та соціально-правовими засадами становлення і розвитку покарань у виді позбавлення волі у відповідності з вимогами пенітенціарної доктрини вимагає осучаснення з позиції сьогодення на виконання даного виду покарання.

Разом з тим відомо, що без вивчення історичного досвіду неможливо просуватися вперед. Історичний досвід виступає своєрідною матрицею виключення помилок минулого, а також важливою частиною теоретичної науки. Розробка і впровадження нових теоретичних концепцій неможлива без знання історичного минулого науки [2, с. 4].

Дослідження історичних передумов та соціально-правових засад розвитку покарання у виді позбавлення волі передбачає звернення до відповідних праць істориків, а також статистів, правознавців, політиків. Досліджуючи це питання ми вимушені констатувати, наявність ситуації, характерної для проблем подібного роду, оскільки, в силу ряду об'єктивних і суб'єктивних причин, і перш за все тому, що установи виконання покарань виконували роль інструменту, який представники влади використовували крім основного призначення і для своїх цілей.

Уявляється, що дана тема, як і в період імперії, так і в радянський період багато в чому залишалася закритою від суспільства і, відповідно, не знаходила достатнього висвітлення в науковій літературі. Сфера наукового пошуку в історії пенітенціарного права, для сучасників була досить обмеженою. Поза полем зору вчених залишались істотні аспекти наукової проблеми, наприклад, використання праці засуджених для вирішення державних економічних завдань, що нерідко виражалося у відвертій експлуатації засуджених як безкоштовної або дешевої робочої сили; умови утримання в установах виконання покарань, які часто не відповідали елементарним санітарно-побутовим вимогам тощо.

В наслідок такого підходу зникла можливість з'ясувати об'єктивні тенденції розвитку покарання у виді позбавлення волі, що, в свою чергу, ускладнювало і з багатьох аспектів робило неможливим використання наукових досягнень для формування стратегії доктрини пенітенціарного права в цілому.

Саме відкритість джерел з даної проблематики в останні роки дозволила досліджувати ряд її окремих аспектів, що дозволило вченим виокремити три основні етапи історичних передумов та соціально-правових засад розвитку покарання у виді позбавлення волі: перший – дореволюційний період, другий – радянський період (до початку 1990 – х рр.); третій – пострадянський період (з початку 1991 р., по теперішній час).

Запропонована періодизація виходить з умовної класифікації наукової історичної літератури, що визначається залежно від пріоритетів в проблематиці досліджень, їх концептуальної спрямованості, ступеня розкриття глибинних проблем дійсності установ виконання покарання у виді позбавлення волі. Вказані періоди цілком збігаються з історичними межами суспільно-політичного розвитку нашої держави.

Насамкінець дослідження історичних передумов та соціально-правових засад розвитку покарання у виді позбавлення волі має ґрунтуватись на вивченні наукових джерел, мати свою власну писану історію. Крім того, дослідження покарання у виді позбавлення волі допомагає прогнозувати, розвиток кримінально-правового впливу на злочинність взагалі, неповнолітніх, жінок і чоловіків зокрема, реалізації в цій спеціальній сфері вимог державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України.

### *Список використаних джерел*

1. Гудим Д. Ю. Історико-правовий аналіз прийняття ВТК УРСР як передумова становлення сучасного кримінально-виконавчого законодавства. Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні і світі: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. для студентів та молодих учених (Суми, 18 трав. 2018 р.). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. Ч. 2. С. 20–23.

2. Богатирьов І. Г. Ретроспективний аналіз впливу правових явищ на процес виконання покарань. Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби. 2013. № 2 (4). С. 3–7.

*Кучер Василь Михайлович,*

аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

*Науковий керівник:* професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент *Левченко Ю. О.*

### **СТАН І ТЕНДЕНЦІ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ ТА ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ В УКРАЇНІ**

У статті розглянуті питання, присвячені визначенню тенденцій незаконного заволодіння вогнепальною зброєю. Проаналізовано стан та динаміку цих злочинів. Визначено деякі сучасні їхні детермінанти.

**Ключові слова:** зброя, бойові припаси, злочин, кваліфікація, викрадення, вимагання, відповідальність.

The article deals with the identification of trends in the illegal possession of firearms. The state and dynamics of these crimes have been analyzed. Some modern determinants are determined.

**Keywords:** weapons, combat supplies, crime, qualifications, abduction, extortion, responsibility.

Нестабільність соціально-економічної сфери суспільства, виникнення міжрегіональних конфліктів безпосередньо призводить до збільшення кількості злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї, у тому числі – незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами. Відповідно до статистичних відомостей, у 2018 році було обліковано 99 кримінальних правопорушень, кваліфікованих за статтею 262 КК України, а поряд із цим особам було вручено повідомлення про підозру у 13 таких кримінальних правопорушеннях; у 2017 році – відповідно, обліковано 140 кримінальних правопорушень та у 16 випадках особам було вручено